

Popis ptic volčeških travnikov (Celje) in njihovo naravovarstveno ovrednotenje

The birds of Volčeški travniki (Celje) and conservationist evaluation of this area

Borut ŠTUMBERGER

NARAVOVARSTVENO IZHODIŠČE

Območja vlažnih in močvirnih travnikov in steljnikov so najhitreje izginjajoči življenjski prostor v Sloveniji (TRONTELJ & VOGRIN 1993). Zaradi kmetijske politike opuščanja travniških in pašnih površin ter prestrukturiranja v intenzivno živinorejo (poljedelstvo) so še zlasti v vzhodni polovici Slovenije vsi večji nižinski travniki, in to ne samo vlažni, praktično že izginili (ŠTUMBERGER pred tiskom).

Medtem ko je kmetijstvo še nedavno

oblikovalo evropsko kulturno krajino in je bilo pomemben dejavnik preživetja mnogih živalskih vrst (BEZZEL 1982), pa je danes v Sloveniji spreminjanje tradicionalnih in preizkušenih načinov rabe življenjskega prostora poglaviti vzrok za njihovo izginjanje. V najnovejšem Rdečem seznamu ogroženih ptic gnezdil Slovenije (Odbor za varstvo narave DOPPS, pred tiskom) sta v najvišji kategoriji ogroženosti - vrste, ki jim grozi izginotje - v osnovi dve skupini: akvatične in "travniške" vrste ptic z zelo diferenciranimi ekološkimi zahtevami.

Foto 1: Pogled iz osrednjega dela strnjjenih volčeških travnikov proti zahodu; v ozadju je vidna spontana vegetacijska sukcesija, ki se postopno zarašča. (B. Štumberger)

Photo. 1: View from central part of the densely packed Volčeški travniki towards the west; a spontaneous vegetational succession gradually overgrown with shrubbery is seen in the background. (B. Štumberger)

Čeprav je po besedah politikov kvaliteta voda vedno boljša, je položaj pretežno uravnanih, s spremljajočimi strukturnimi pojavi revnih tekočih voda tak, da zabrisuje njihovo prvobitno raznolikost in raznolikost njihovega vplivnega območja. Izginjanje in odsotnost značilnih rastlinskih in živalskih vrst na mnogih rekah in potokih ter njihovem vplivnem območju kažeta, da izbrani kriteriji za določanje kvalitete voda ne omogočajo biološko intaktnega stanja (prirejeno, SCHORR 1990). Vodna bilanca in obstoj vlažnih in močvirnih travnikov kot pomembnega dela kulturne krajine sta v veliki meri odvisna prav od nedotaknjenosti rek in potokov.

Kulturna raba pokrajine temelji na izkustvu, da je posamezne dele mogoče različno obdelovati. Gre torej za značilen mozaik kulturne krajine (KAULE 1986). Če kje, potem je v srednji Evropi človek zelo zgodaj posegel v nižinske potočne loke. Neposredne bližine velikih rek in gorskih potokov hudourniškega značaja se je pri nas do polpretekle dobe večinoma izogibal. Toda oblikovanje kulturne krajine je potekalo tisočletja in človek je na način, ki je bil do narave spoštljiv, naravne danosti koristil sonaravno. S svojim delom je bistveno pripomogel k večji biološki in pokrajinski raznolikosti pokrajine.

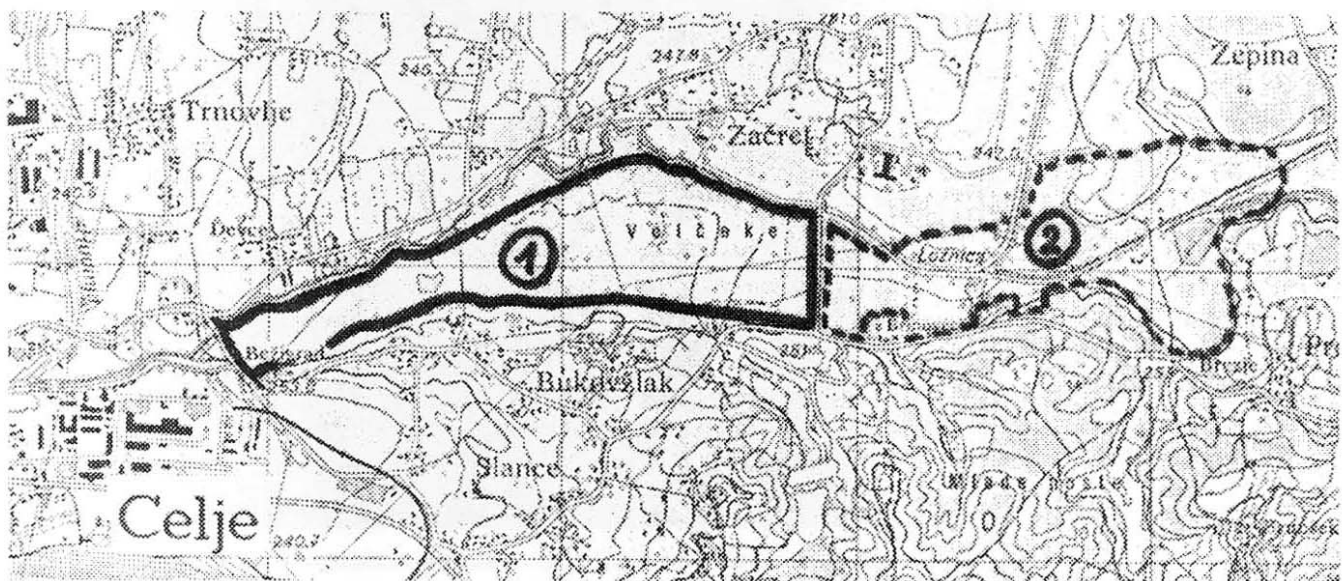
Ohranitev velikih delov pokrajine za ogrožene vrste je ena temeljnih nalog varstva narave. Brez zagotovitve velikih varovanih območij grozi mnogim vrstam izumrtje, saj postanejo njihove populacije premajhne oz. raztresene na mnoge površinsko premajhne

habitata (SCHNEIDER & THIELCKE 1993). Slovenija je sicer majhna dežela, toda zaradi izrednega geografskega položaja med Alpami in Dinaridi ter med Mediteranom in Panonijo je nekakšen ključen mozaik tudi za varstvo narave v Evropi; uničenje in izguba enega samega predela ima lahko hude posledice za evropske obrobne populacije ptic (npr. zlatovranka).

OPIS PREDELA

Obravnani predel leži na robu JV celjske kotline. Danes ga na zahodu omejuje celjska industrijska cona, na vzhodu pa prvi griči in nizke gorice pri vasi Brezje (Proseniško). Na severu sta to uravnana Ložnica in na jugu obronki proseniških gričev pri vasi Bukovžlak oz. nova cesta Celje - Trnovec (slika 1). Zahodni del predela (1) zavzemajo volčeški travniki z obdajajočimi drobnolastniškimi zemljišči. Razprostirajo se na površini 65,0 ha (določeno planimetrično; brez površine Gradisove betonarne). Na vzhodnem delu (2) pa se z izjemo travnikov pod vasjo Brezje (ležijo na levi strani uravnave pritoka Ložnice okoli domačije Confidenti na površini 26,2 ha) danes razprostirajo pravoverno meliorirana zemljišča, na katerih je v letu 1994 rasla predvsem kornuza. O ostankih nekdanje potočne loke ob Ložnici v zahodnem delu območja torej ni več ne duha ne sluha.

Območje so še pred izvedeno melioracijo in zaokrožitvijo kmetijskih površin pokrivali

Slika 1: (1) zahodni predel (volčeški travniki), (2) vzhodni predel (meliorirana kulturna krajina)
Figure 1: (1) western part of volčeški travniki, (2) eastern part (irrigated cultural landscape)

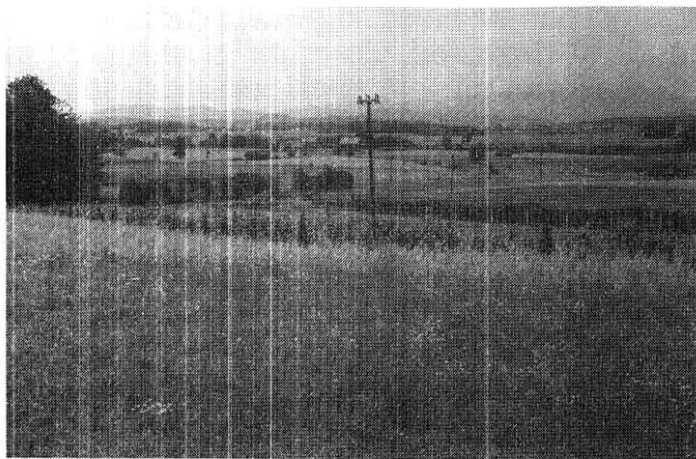

Foto 2: Osrednji del predela volčeških travnikov v času kmečkih opravil; v ospredju (ob robu ceste) je vidna pionirska vegetacija, med katero je v letu 1994 gnezdil prosnik (*Saxicola torquata*). (B. Štumberger)

Photo. 2: Central part of Volčeški travniki at the time when various farm duties are carried out; in the foreground (by the edge of the road) the primary vegetation in which a Common Stonechat (*Saxicola torquata*) bred in 1994 is well seen. (B. Štumberger)

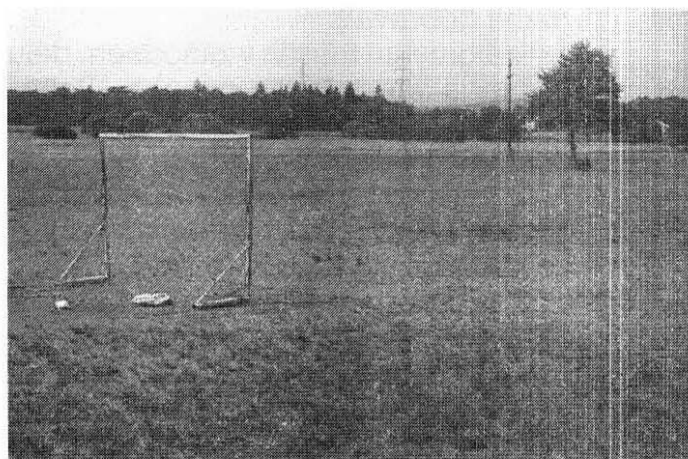

Foto 3: Vaško nogometno igrišče je skupaj s primernimi lovnimi mesti (hrast, žice el. napeljave, žični sušilci sena, gol ipd.) v osrednjem delu volčeških travnikov priljubljeno mesto, kjer pogosto lovijo specializirani lovci na insekte, npr. zlatovranka (*Coracias garrulus*) in rjavi srakoper (*Lanius collurio*). (B. Štumberger)

Photo. 3: The village football field is, together with suitable hunting posts (oak, overhead electric wires, hay driers, goal crossbar, etc.) in the central part of Volčeški travniki, a popular spot for specialized insect hunters, e.g. the European Roller (*Coracias garrulus*) and Red-backed Shrike (*Lanius collurio*). (B. Štumberger)

obširni vlažni in v manjšem delu močvirni travniki. Ob vznožju gričev in privzdignjenih predelov se proti vzhodu s Proseniškim pričenja t.i. Voglajnska pokrajina z nizkimi goricami, ki segajo tja do Ponikve pa od Razgora in Dramelj vse tja do Šentjurja (MELIK 1957). Značilen pokrajinski vzorec kulturne krajine teh goric iz pliocenskih peskov in ilovic, ki se pričinja z obravnavanim predelom na vzhodu celjske kotline, se bistveno razlikuje od siceršnje pokrajine v osrednji Sloveniji. Melik (1957) pravi, da ima današnja celjska kotlina omiljeno podnebje osrednje Slovenije z nekaterimi svojstvi subpanonskega sveta. Odsev teh razmer (srednja temperatura v juliju 20,2°C), ki se stopnjujejo proti vzhodu, vidimo v kulturni krajini: visokodebelni senožetni sadovnjaki in sadjereja sta skupaj z drugimi značilnimi načini koriščenja do nedavna bili izredno razviti. Zunaj subpanonskega podravskega območja ni sadjarstvo nikjer v Sloveniji tako udomačeno in obsežno kot v tem delu celjske kotline.

Številni toponimi obravnavanega predela, povzeti po TTN Republike Slovenije (1 : 5000), kažejo, da je človek postopoma, kos za kosom, potočno loko Ložnice spreminjal. Toponimi, kot so "Trebe" (= trebež) in verjetno "Tribe", govorijo o postopnem krčenju gozdne loke,

verjetno že pred samo postavitvijo propadlega Grosekovega mлина. Ime vasi "Začret" in ledinsko ime "Črete" govorijo o kisljih travnikih, primernih za konjsko pašo. Opekarna Ljubčena - obrat Začret (glina!) pa nam pove, da se je nekoč, v sivi davnini, na obravnavanem območju razprostiralo plitvo jezero, nastalo z naplavinami Savinje in njenih pritokov, ki se v Celju zlivajo v reko Savinjo. Podobna ledinska imena sočnih in vlažnih travnikov so znana iz vse Slovenije, kot na primer na enem nekoč največjih močvirnih predelov na Slovenskem - Čretov na Dravskem polju (MELIK 1957).

Dvakratno ledinsko poimenovanje "Loka" - svet ob vodi - v zahodnem delu predela kaže na poplavno območje neregulirane Ložnice.

Pred izvedeno uravnavo se je Ložnica z nešteti okljuki vila po čretah, tem vlažnem, skoraj močvirnem svetu. Na SZ od obravnavanega predela danes še stojijo ostanki trdolesne hrastove loke doba (*Quercus robur*) z ledinskim imenom "Gaje". Njihova posebnost je praktično čist hrastov sestoj - velika posebnost za štajerske loke pa tudi slovenske potočne loke. Zaradi izredno kvalitetnega lesa traja boj človeka proti hrastu, tako pri nas kot v srednji Evropi, že mnoga stoletja (ob vsem poplavnem pasu Drave v Sloveniji, na primer, v velikosti 80,0 kvadratnih kilometrov ni ostala

nitni ena sama dobrava!).

Na privzdignjenih mestih v zahodnem delu obravnavanega predela pa oznaka "Polje" označuje manj vlažen predel, prislonjen k temenu terase pod vasjo Bukovžlak, kjer je bil breg nekdanjega terciarnega jezera. Ime pove, da ga je človek v nasprotju s čretami uporabljal za sajenje kulturne vegetacije (njive!).

Potok Ložnico pred uravnavo lahko v obravnavanem predelu opredelimo kot potočno loko okljukastega (meanderskega) tipa. Glede na tipizacijo kulturne krajine pa predel sodi k čretam s trdolesno hrastovo loko. Pred uravnavo je bil razdeljen na poplavni pas in nepoplavno površino. Podoba predela so tako karakterizirale poplave; poplavni pas je ponazarjal naravno retenzijsko površino, kjer so se poplave umirjale po naravni poti. Danes je pokrajina že po večjem deževju takoj suha, saj melioracijski jarki in uravnava ne dopuščajo, da bi zemlja počasi vsrkala vlago. Nekoč najbolj močvirni predeli, npr. s šaši obraščena vodna okna, so bili 1993 in 1994 suhi. Tudi v deževnem letu 1994 se je voda v vodnih oknih zadržala le nekaj dni.

Različna višina talne vode je oblikovala več ekološko različnih pasov, ki so se vlekli vzporedno z Ložnico (močvirni travniki, vlažni travniki, njive, senožetni sadovnjaki, vas). Ta delitev je danes zaradi uravnave potoka uničena. Le iz recentnih (do danes ohranjenih elementov kulturne krajine) delov predela se da razbrati nekdanjo razdelitev rabe. V letu 1994 je intenziteta izkoriščanja v predelu padala od vzhoda proti zahodu: ob cesti Brinovec - Začret so bile posamezne koruzne njive s travniki; najobsežnejši osrednji del je bil izključno košen; med njim in Gradisovo betonarno pa so travniki, ki jih ne kosijo več in jih zmeraj bolj spontano prerašča grmovje do velikosti vrbe *Salix sp.* približno pet (5) metrov visoko. Zahodno od betonarne in pod stavbo vojašnice je s talno vodo najbogatejši predel poraščen predvsem s šaši in drugim močvirnim rastlinjem. Karakterizirajo ga posamezna drevesa, mogoče ostanek mehcolesne loke.

Osrednji najbolj ohranjeni del, ki ga skoraj izključno kosijo, sestavljajo (zelo) približno: združba visoke pahovke - gojeni travniki tipa *Arrhenantheretum* (50%), združbe visokih šašev iz zveze *Magnocaricion*, npr. *Carex elata*, *C. gracilis*, *C. vulpina* (20 - 30%), združba ločja *Juncus sp.* (5%) in združba modre stožke *Molinetum coeruleum* (TRONTELJ ustno). Proti Ložnici se pojavljajo posamezni nizko-

rastoči panjevi hrasti, ki se naposled strnejo v čudovit drevored. Za njimi in hkrati pred Grosekovim mlinom je ob regulaciji nezasut ostanek potočnih okljukov.

Med osrednjim delom in Gradisovo betonarno se opuščeni in negnojeni travniki postopoma zaraščajo. Ponekod je značilna velika gostota kukavičnic (*Orchidaceae*).

METODA DELA

V dneh 9.7., 16.7., 19.7., 23.7., 25.7., 1.8., 4.8. 1993 sem pregledoval teren na relaciji Bežigrad (celjska industrijska cona) - Trnovec pri Dramljah. Na osnovi teh terenskih opazovanj in spoznavanja pokrajine sem se leta 1994 sistematično lotil dela z namenom, da podrobneje inventariziram avifavno in skartiram volčeške travnike. V letu 1994 sem terenske popise opravil v naslednjih dnevih: 28.4., 4.5., 13.5., 20.5., 22.5., 1.6., 5.6., 13.6., 16.6., 30.6., 5.8., 17.8., 30.8. (večinoma v jutranjih in večernih urah). Načrtovano nočno terensko delo dne 13.5. 1994 je zaradi hrupa propadlo (promet, delovanje Gradisove betonarne z rohnenjem težkih tovornjakov). Dne 22.5.1994 je pri delu sodeloval član DOPPS Peter Trontelj.

V letu 1994 je bila pri terenskem delu na volčeških travnikih uporabljena metoda štetja na površini - "area count" (VAN DIJK 1992). Vsi teritorialni samci, pari, družine s speljanimi mladiči, odrasli osebk, ki so hranili mladiče, razburjene odrasle ptice so tako upoštevani kot gnezditven par; pripisan jim je status gnezdilka.

V seznamu vrst je pri vsaki vrsti naveden tudi njen status (gnezdilka, možna gnezdilka, preletni in poletni gost). Problematiki v podajanju statusa "gnezdilka" in "možna gnezdilka" pa se je avtor v diskusiji zaradi časovno prekratkega spoznavanja avifavne predela in njegove okolice izognil; vse možne in potrjene gnezdilke so obravnavane enako.

SEZNAM VRST

V seznam so vključene vse vrste ptic, ki so bile evidentirane v letih 1993 in 1994. Pri vrstah, ki so jih opazovali drugi opazovalci, je to izrecno navedeno. Za vrste, ki gnezdiijo neposredno na volčeških travnikih (na vzhodnem delu predela), je podano tudi število gnezditvenih parov, ugotovljenih v času raziskave 1994 (npr.: Gnezdilka; 3 pari). Vrste, ki gnezdiijo neposredno ob volčeških travnikih, hkrati pa so ti

njihov prehranjevalni okoliš oz. se na njih zadržujejo velik del dneva, so posebej navedene (npr.: Gnezdilka neposredne okolice; 2 para). Za oboje je podana ocena številčnosti, pridobljena na osnovi raziskave. Za najpogostejše gnezdilke volčeških travnikov je navedena še gnezditvena gostota na enoto površine (10,0 ha). Pri vsaki vrsti je naveden tudi njen status (gnezdilka, možna gnezdilka, preletni in poletni gost).

Za vrste, ki so bile opazovane v širši okolici (Proseniško, Trnovec, okolica Šentjurja ipd.), so navedene lokalitete in datum opazovanja.

Mali ponirek *Tachybaptus ruficollis*

Najmanj 1 par je 1994 gnezdil v ribniku z bogato vodno in obvodno vegetacijo ob cesti Celje - Trnovec pod Blagovno. Na kaskadnih ribnikih pri Goričici njegova gnezditva ni ugotovljena. V letos (1994) suhih ribnikih pod krajem Goričica sta 1993 gnezдила 2 para (opaženi dorasli mladiči).

Siva čaplja *Ardea cinerea*

Obravnavani predel obiskujejo posamezni osebki, ki se pasejo na travnikih. Pogostnost in ustaljena smer preletov nad volčeškimi travniki v času gnezditve dajeta slutiti, da v bližini obstaja gnezditvena kolonija.

Mala bela čaplja *Egretta garzetta*

22.5.1994 je odrasel osebek male bele čaplje iskal hrano v plitvinah kaskadnih ribnikov pri Goričici.

Bela štoklja *Ciconia ciconia*

V času raziskave v obravnavanem predelu ni registrirana. Gnezdi na hiši ob cesti pod Blagovno. Gnezdo je od obravnavanega predela oddaljeno dober kilometer. Občasno se prihaja prehranjevat tudi na volčeške travnike (REBEUŠEK ustno).

Črna štoklja *Ciconia nigra*

3.5.1991 se je na volčeških travnikih zadrževal en (1) osebek (REBEUŠEK ustno).

Mlakarica *Anas platyrhynchos*

Gnezdilka; 4 pari. Posebej rada se zadržuje na vodnih oknih, obraščenih s šaši *Carex spec.* Še zlasti tista pod vojašnico za Bežigradom, kakor tudi na ostankih močvirnih travnikov ob Ložnici, imajo zanjo velik pomen. 13.5 je samica s šestimi (6) mladiči prečkala novo cesto za stavbo podjetja Gradis v smeri Ložnice.

Regeljč *Anas querquedula*

Na vodnih oknih volčeških travnikov se posamezni osebki ustavijo v času spomladanskega preleta (REBEUŠEK ustno).

Skobec *Accipiter nisus*

Možen gnezdilec obrobnihih gričev ali logov na ravnini.

Kragulj *Accipiter gentilis*

Možen gnezdilec okoliških gozdov.

Kanja *Buteo buteo*

Možen gnezdilec obrobnihih gričev ali logov v ravnini. Opazovana skoraj pri vsakem obisku.

Sršenar *Pernis apivorus*

Možen gnezdilec okoliških gozdov; 1.6.1994 je en (1) osebek na volčeških travnikih razdiral na travo obešen osir.

Škrjančar *Falco subbuteo*

Možen gnezdilec okoliških gozdov; večkrat opazovan na volčeških travnikih in pri vasi Trnovec. 13.6. 1994 je pri isti vasi sokol med lovom na škorce (*Sturnus vulgaris*) splašil zlatovranko *Coracias garrulus*, ni pa je napadel.

Rdečenoga postovka *Falco vespertinus*

Preletnik; 5-6 osebkov se je 20.5.1994 zadrževalo nad travniki in njivami za domačijo Confidenti, dva (2) osebka pa na volčeških travnikih.

Navadna postovka *Falco tinnunculus*

Gnezdilka neposredne okolice; 2 para. Opazovana ob vsakem obisku. Oba para sta uspešno vzredila mladiče.

Jerebica *Perdix perdix*

Opazovana neposredno ob cesti pri vasi Trnovec dne 5. 6. 1993. Kasneje se je izkazalo, da so tu jerebice vložili lovci. Gnezdilka volčeških travnikov do leta 1991 (REBEUŠEK ustno).

Prepelica *Coturnix coturnix*

Gnezdilka volčeških travnikov do leta 1991 (REBEUŠEK ustno).

Fazan *Phasianus colchicus*

Gnezdilka; 4 teritorialni samci; 0,6 teritorija/10 ha. 30. 8. 1994 je skupina doraslih mladičev iskala hrano v pionirski vegetaciji ob robu ceste. Opazovan tudi drugod po Proseniškem.

Žerjav *Grus grus*

Preletnik; 18. 4. 1994 se je en (1) osebek zadrževal na polju za domačijo Confidenti pod vasjo Brezje. Kasneje ni bil več opažen.

Zelenonoga tukalica *Gallinula chloropus*

Par je gnezdil v bogato obraščenem ribniku ob cesti Celje - Trnovec pod Blagovno. 5.6.1994 so bili tu opazovani trije (3) dorasli mladiči.

Priba *Vanellus vanellus*

Gnezdilec neposredne okolice; 4 pari na

melioriranih poljih za opekarno Ljubučno - obrat Začret. 1.6.1994 je par vodil mladiče na pravkar pokošenem travniku pod Bukovžlakom.

Kozica *Gallinago gallinago*

Preletnik; glej naslednjo vrsto.

Sloka *Scolopax rusticola*

Preletnik; skupaj s kozico se na volčeških travnikih po pripovedovanju lovcev zadržuje še danes v času jesenskega preleta (REBEUŠEK ustno).

Rečni galeb *Larus ridibundus*

Poletni gost; opazovan v obeh letih. Dne 9.7.1993 je nad volčeškimi travniki krožilo 150 galebov, kar je v predelu tudi največje opazovano število.

Golob duplar *Columba oenas*

Opazovan 13.5. in 22.5. 1994, ko je preletel volčeške travnike. Po vsej verjetnosti je gnezdilec okoliških gozdov.

Grivar *Columba palumbus*

Gnezdilec; 1 par. V gnezditveni sezoni 1994 so vsaj trije (3) teritorialni samci v zraku svatovali nad gozdom, ki obdaja predel, pa tudi nad samimi volčeškimi travniki. V juliju in avgustu se jih je na volčeških travnikih zbralo do 50.

Turška grlica *Streptopelia decaocto*

Gnezdilka neposredne okolice; gnezdi v vasi Bukovžlak, verjetno pa tudi v celjski industrijski coni. Na volčeških travnikih se prehranjuje in počiva na žicah električne napeljave.

Divja grlica *Streptopelia turtur*

Gnezdilka neposredne okolice; po en (1) teritorialni samec opazovan v dobravi (Gaje) in pri domačiji Confidenti. 17.8.1994 je bilo na volčeških travnikih opazovanih 20 osebkov. Tu se redno prehranjuje.

Kukavica *Cuculus canorus*

Možna gnezdilka; okoli obravnavanega predela so 1994 peli trije (3) samci.

Čuk *Athene noctua*

5.8.1994 proti večeru je eden (1) sedel na drogu telefonske napeljave pod vasjo Goričica.

Črni hudournik *Apus apus*

17.8.1994 opazovan en (1) osebek.

Zlatovranka *Coracias garrulus*

Gnezdilka neposredne okolice; volčeški travniki in travniki pri domačiji Confidenti so prehranjevalni okoliš dveh (2) parov zlatovrank, ki sta v letu 1994 tudi uspešno speljali mladiče (2 juv., 1 juv.). Leta 1993 je bil v obravnavanem

predelu opazovan en (1) par s štirimi (4) mladiči. 30.6.1994 je bilo pri vasi Trnovec na robu gozda najdeno gnezditveno duplo v izredno tankem hrastu *Quercus rubor* v višini 7 metrov. Ta par je speljal dva (2) mladiča, leta 1993 pa tri (3) mladiče. Četrta, 5.8.1994 opazovani gnezditveni par zlatovrank, pa je v Loki pri Slivniškem jezeru vzredil tri (3) mladiče.

Vodomec *Alcedo atthis*

Sporadično se ob Ložnici pojavlja skozi vse leto (REBEUŠEK ustno).

Smrdokavra *Upupa epops*

Možna gnezdilka; 5.8.1994 je na volčeških travnikih in vaškem nogometnem igrišču iskala hrano.

Siva žolna *Picus canus*

Gnezdilka neposredne okolice; v aprilu in maju 1994 sta se v obravnavanem območju teritorialno in občasno prav intenzivno oglašala 2 para. 30.8.1994 se je ena oglašala pod vasjo Bukovžlak.

Zelena žolna *Picus viridis*

Možna gnezdilka okolice; 13.5.1994 se je samec zadrževal v visokodebelnem senožetnem sadovnjaku za vasjo Brezje (Proseniško). Ob sicer kratkem postanku ni bilo slišati teritorialnega oglašanja.

Veliki detel *Picoides major*

Gnezdilka neposredne okolice; vsaj dva para gnezdita v dobravi Gaje SZ od obravnavanega predela.

Čopasti škranec *Galerida cristata*

13.5.1994 je en (1) primerik vzletel ob železniški progi v celjski industrijski coni proti silosu podjetja "Klasje", kjer tudi gnezdi.

Kmečka lastovka *Hirundo rustica*

Nad volčeškimi travniki se prehranjuje. Njeno najbližje gnezdo je v gospodarskih poslopih v vasi Bukovžlak.

Mestna lastovka *Delichon urbica*

Nad travniki se prehranjuje.

Bela pastirica *Motacilla alba*

Gnezdilka neposredne okolice; na volčeških travnikih večkrat išče hrano na sveže pokošenih in pograbljenih travnikih. 30.6.1994 je s hrano v kljunu letela v smeri Bukovžlaka.

Drevesna cipa *Anthus trivialis*

Gnezdilka; 1 par. Teritorialni samec je bil opažen tudi za dobrovo Gaje.

Črnočeli srakoper *Lanius minor*

Preletnik; 20.5.1994 sta pri domačiji Confidenti na razdalji 300 m vsaksebi nad

travniki oz. robom njive na žicah električne napeljave sedela dva odrasla osebka in poletavala za hrano. Večkratni kasnejši pregled okoliša je bil negativen; ni pa izključeno, da kje v okolici tudi gnezdi.

Rjavi srakoper *Lanius collurio*

Gnezdilka; 5 parov. Gostota 0,8 teritorija / 10 ha.

Močvirska trstnica *Acrocephalus palustris*

Gnezdilka; 2 para.

Bičja trstnica *Acrocephalus schoenobaenus*

Gnezdilka; 1 par.

Siva penica *Sylvia communis*

Gnezdilka; 5 parov. Gostota 0,8 teritorija / 10 ha.

Pisana penica *Sylvia nisoria*

Preletnik; 13.5. 1994 je ena (1) pela v grmovju.

Črnoglavka *Sylvia atricapilla*

Gnezdilka; 7 parov. Gostota 1,1 teritorija / 10 ha.

Vrbja listnica *Phylloscopus collybita*

Gnezdilka; 1 par. Dva (2) teritorialna samca pela v dobravah, ki ležijo SZ od obravnavanega predela.

Sivi muhar *Muscicapa striata*

Gnezdilec neposredne okolice; v dobravi Gaje se je oglašal skozi celotno gnezditveno sezono 1994.

Prosnik *Saxicola torquata*

Gnezdilka; 7 parov z gostoto 1,1 teritorija / 10 ha. Na melioriranih poljih V od volčeških travnikov le dva (2) para in na travnikih okoli domačije Confidenti dva (2) para.

Šmarnica *Phoenicurus ochruos*

Po en samec je pel v Bukovžlaku in Brezju.

Pogorelček *Phoenicurus phoenicurus*

V visokodebelnem senožetnem sadovnjaku za vasjo Brezje je pel v maju in juniju.

Taščica *Erithacus rubecula*

En (1) samec pel v dobravi Gaje.

Kos *Turdus merula*

Gnezdilec neposredne okolice; 13.5. 1994, npr., se je prehranjeval na pokošenem volčeškem travniku in kasneje s hrano v kljunu odletel v največjo dobrovo SZ od obravnavanega predela.

Cikovt *Turdus philomelus*

Gnezdilka neposredne okolice; okoli 25 osebkov (družine z mladimi) se je 30.6.1994 prehranjevalo na pokošenih volčeških travnikih. Nedvomni gnezdilec okoliških gozdov, kjer je

tudi pel. Posamezno so na volčeških travnikih opaženi skoraj ob vsakem obisku.

Carar *Turdus viscivorus*

Možna gnezdilka okolice: štirje (4) mlado-stni osebki so se 5.8. 1994 prehranjevali na pokošenih travnikih.

Velika sinica *Parus major*

Gnezdilka neposredne okolice; 13.5. 1994 je ena (1) s hrano v kljunu stikala po vrbovih grmih (*Salix sp.*) volčeških travnikov. Najmanj dva teritorialna osebka pela v dobravi Gaje.

Plavček *Parus caeruleus*

Gnezdilec neposredne okolice; v dobravi Gaje se je 16.6. 1994 oglašala družina s speljanimi mladiči; 22.5.1994 je bil en (1) osebek opažen tudi v grmovju volčeških travnikov.

Brglez *Sitta europaea*

Vsaj dva (2) para gnezdita v dobravi Gaje.

Veliki strnad *Emberiza calandra*

22.5. 1994 je samec pel na delno vlažnih travnikih v Loki pri Slivniškem jezeru.

Rumeni strnad *Emberiza citrinella*

Samo en (1) teritorialni samec opažen pod Goričico (!).

Ščinkavec *Fringilla coelebs*

Gnezdilec; 1 par.

Lišček *Carduelis carduelis*

V juniju in juliju se je nekaj družin prehranjevalo na plevelih zahodnega dela predela (pod vojašnico v Bežigradu in zaraščenih jarkih).

Zelenec *Chloris chloris*

Gnezdilec; 2 para.

Repnik *Acanthis cannabina*

Gnezdilec neposredne okolice; teritorialni samec in samica opazovana na pobočju pod Bukovžlakom in novo cesto Celje - Trnovec.

Grilček *Serinus serinus*

Gnezdilec; 1 par.

Poljski vrabec *Passer montanus*

Glej naslednjo vrsto.

Domači vrabec *Passer domesticus*

Gnezditev tako za poljskega kot domačega vrabca v predelu ni bila ugotovljena. Zagotovo pa sta gnezdilca neposredne okolice. Večje skupine obeh vrst so bile opažene v grmovju pri podjetju Gradis.

Škorec *Sturnus vulgaris*

Gnezdilec neposredne okolice; npr. v dobravi Gaje. Na volčeških travnikih so se redno pasli.

Kobilar *Oriolus oriolus*

Gnezdilec neposredne okolice; z volčeških travnikov se je v gnezditveni sezoni 1994 slišalo petje najmanj petih (5) kobilarjev. V juliju in začetku avgusta opazovani mladostni osebki.

Šoja *Garrulus glandarius*

Gnezdilka okolice.

Sraka *Pica pica*

Gnezdilka; 2 para. 13.5. 1994 je bilo najdeno gnezdo s 4 jajci na degradirani vrbi v višini 1,5 metra (!) ob betonskem jarku, ki dovaja odplake iz deponije odpadne žindre Cinkarne Celje. Drugo gnezdo je bilo dne 16.6. najdeno v gostem vrbovju pred Gradisovo stavbo. Skupaj z drugimi corvidi (sivo vrano in kavko) jo je bilo opaziti ob vsakem obisku.

Krokar *Corvus corax*

Možen gnezdilec širše okolice; 13.5. 1994 se je v megli dvakrat oglasil nad volčeškimi travniki.

Siva vrana *Corvus corone cornix*

Gnezdilka neposredne okolice; vedno (ob vsakem obisku) se je v predelu zadrževala vsaj majhna skupina vran. Večkrat tudi skupine z več kot 50 osebki. Skupaj s kavkami v pognezditvenem obdobju skupinsko prenočujejo na daljnovodu, ki prečka volčeške travnike. 20.5.1994 speljani mladiči dveh parov.

Kavka *Corvus monedula*

Gnezdilka okolice; opažena med vsakim obiskom. Največje število: 30.8.1994 okoli 150 osebkov na skupinskem prenočišču skupaj s sivimi vranami.

DISKUSIJA

Na volčeških travnikih in v njihovi okolici je bilo opaženih 76 vrst ptic. V obravnavanem predelu gnezdi 15 vrst, v njihovi neposredni okolici pa vsaj 17. Pred popisom (do leta 1991) sta tukaj gnezdili še jerebica in prepelica. Od vseh ugotovljenih vrst ptic jih z Rdečega seznama ogroženih ptic gnezdilki Slovenije (Odbor za varstvo narave DOPPS, pred tiskom) v predelu in njegovi okolici najdemo kar 26, od tega 16 gnezdilki. Zelo veliko glede na površino. V najvišjo kategorijo ogroženosti z Rdečega seznama - vrsta, ki ji grozi izginotje - sodi zlatovranka.

Abundanca (gnezditvena gostota) najpogostejših gnezdilki se nanaša na razmeroma majhno površino volčeških travnikov (65,0 ha). Zaradi njihove relativne heterogenosti so

gnezditveni teritoriji za posamezne vrste (npr. rjavi srakoper 0,8 teritorija/10 ha, črnoglavka 1,1 teritorija/10 ha, siva penica 0,8 teritorija/10 ha) zgoščeni bolj v zahodnem delu predela, kjer se travniki prepletajo z grmišči. Edino prosnik naseljuje (1,1 teritorija/10 ha) volčeške travnike domala enakomerno po vsej površini.

Avicenoza volčeških travnikov je v nekaj pogledih prav zanimiva. Popolna odsotnost rumenega strnada *Emberiza citrinella* v predelu je presenetljiva in je ni mogoče pojasniti. Pričakovano, ne pa opaženo, je bil tudi poljski škrijanec *Alauda arvensis*. Zaradi padca podtalnice in kmetijskih posegov tod tudi ni (več) pričakovati značilnih vrst vlažnih travnikov (npr. repaljščice *Saxicola rubetra*, kosca *Crex crex*). Na travnikih gnezdi prosnik, v grmovno travnatih predelih pa tudi rjavi srakoper in siva penica. Sraka *Pica pica* in siva vrana *Corvus corone cornix*, dve absolutno prevladujoči vrsti, opaženi ob vsakem obisku in v večjem številu, se v predelu verjetno pojavljata tudi zaradi preglednosti in varnosti. Neposeljenost predela omogoča ugodne prenočitvene možnosti na visokih daljnovodnih stebrih.

Cudovit zgodovinski podatek - gnezditev velikega strnada *Emberiza calandra* v Trnovljah pri volčeških travnikih v sredini prejšnjega stoletja (SEIDENSACHER 1864) - žal ni ponovno potrjen. Zaradi velikih sprememb (širjenje mesta, nova poslopja) je to danes tudi povsem nemogoče.

Košnja v obravnavanem predelu se je pričela 20.5.1994, torej dokaj zgodaj. Po tem datumu so se na pokošenih travnikih prehranjevale številne vrste ptic. Zlasti velja omeniti kanjo, rdečenogo in navadno postovko, pribo, divjo in turško grlico, grivarja, belo pastirico, zlatovranko, smrdokavro, črnočelega in rjavega srakoperja, prosnika, kosa, cikovta, cararja in škorca. Seveda se te vrste na travnikih prehranjujejo tudi takrat, ko niso pokošeni, nekatere izmed njih le v manjši meri. Omeniti velja izredno zanimivo prehranjevanje sršenarja, ko je na tleh razdiral na travo obešen osir.

Avstrijski atlas gnezdilki (DVORAK et. al. 1993) od 59 v kulturni krajini opisanih vrst ptic navaja le 5 vrst s pozitivnim populacijskim in distribucijskim trendom ter kar 29 z negativnim. Glede na Rdeči seznam ogroženih ptic gnezdilki Slovenije so splošni trendi velikosti populacij ptic kulturne krajine pri nas podobno zaskrbljujoči kot v Avstriji.

Volčeški travniki imajo za zlatovranko nacionalni pomen. Dobro raziskana slovenska

gnezditvena populacija te vrste je med letoma 1989 in 1994 štela 4-8 gnezditveno uspešnih parov (BRČKO ustno; lastna opazovanja). Posebej razveseljivo pa je, da je na tem majhnem predelu oz. neposredni okolici mogoče srečati kar nekaj najbolj ogroženih vrst ptic kulturne krajine pri nas: poleg že omenjene zlatovranke so to črnočeli srakoper, čuk in smrdokavra, ki prostorsko in populacijsko izrazito nazadujejo.

NARAVOVARSTVENA PROBLEMATIKA

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije je z raziskavo zbralo potrebne terenske podatke za ovrednotenje volčeških travnikov in deloma tudi za prilegajočo, izredno zanimivo in bogato kulturno krajino vzhodno od njih, ki jo lahko vidimo kot njihov pomembni podaljšek. Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine v Celju je že pripravil predlog za zavarovanje predela kot naravno znamenitost oz. naravni spomenik.

Osnovno vodilo za nadaljnjo ustrezno varovanje predela so tiste vrste, ki prostorsko in ekološko zahtevajo največ. Kar zadeva volčeške travnike, sem sodijo še zlasti zlatovranka, divja grlica, smrdokavra. Zahodni del predela se z opustitvijo košnje postopoma zarašča. Takšna spontana sukcesija je povezana s preoblikovanjem življenjskih združb. Nastopajoče spremembe so usmerjene in zato največkrat predvidljive; vodijo v klimaks (BEZZEL 1982). Vpliv spontane sukcesije z razvojem velikih artropodov (npr. bogomoljka *Mantis religiosa*, bramor *Gryllotalpa gryllotalpa* ipd.) v zahodnem delu predela na pojavljanje nekaterih vrst ptic v osrednjem delu predela, ki ga redno kosijo, ni razjasnjen. Predlagamo, da se zato tu postopoma in mozaično uvedejo ukrepi (enkratna košnja po juliju) za vzdrževanje obstoječih razmer. Denimo v petih letih je treba zahodni del predela postopno pokositi, grmiščna in emerzna vegetacija pa naj ostaneta v današnjem obsegu. Odličen primer za takšno nego pokrajine - naravovarstveno izjemno pomemben, žal pa v Sloveniji prerede - je v bližini domačije Confidenti.

Odvodni jarki v zahodnem delu volčeških travnikov, kakor tudi sama regulacija Ložnice, so izsušili vodna okna. Da bi ohranili ta naravni volčeški fenomen, je treba preprečiti takojšen odtok meteornih voda.

Intenziviranje kmetijske proizvodnje, ki se je pred kratkim začelo na vzhodnem delu volčeških travnikov (levo od ceste Brinovec - Začret), se kaže v spreminjanju travniških v njivske površine (monokultura koruze). Tudi kosijo že zelo zgodaj. Desno od omenjene ceste se vse do proseniških gričev raztezajo zaokrožena koruzna polja. Za del teh površin (slika 1, vzhodni del predela; črtkano) naj se v prihodnosti načrtuje ponovna vzpostavitev travniških površin. Smiselno bi bilo, da njihov delež ne bi bil manjši od 50%. Druga polovica pa naj bo s kulturno vegetacijo zasajena čim bolj polikulturno. Za kulture je treba izbrati krajinsko uveljavljene tradicionalne vrste; fižol, pšenico, ajdo, oves, buče ipd.

Opuščanje in prestrukturiranje kmetijske proizvodnje (poljedelstvo) lahko že v kratkem času pripelje do uničenja travniških površin volčeških travnikov. Občini Celje predlagamo, da pripravi projekt varovanja volčeških travnikov. Takšno varstvo pa je treba snovati še širše. Pričenja se pravzaprav z varovanjem Voglajnske pokrajine, ki je izreden primer kulturne krajine na Slovenskem. Volčeški travniki so tako lahko le korak - prvi kamenček - v mozaiku varovanja recentne kulturne pokrajine. Sploh pa če pomislimo, da se razprostirajo za gigantsko industrijsko cono v neposredni bližini mesta. Za varstvo Voglajnske pokrajine so primerni normativi UNESCO (Organizacija združenih narodov za vzgojo, znanost in kulturo) v smislu moderne, mednarodne kategorije varovanja za ohranitev ekološko pomembnih pokrajin, kakršen je biosferni rezervat (npr. SCHNEIDER, v tisku). Ta je nastal z namenom obvarovati kompleksni življenjski prostor, v katerem živi tudi človek. Povezuje strogo zavarovane elemente naravne pokrajine s kulturno krajino, ki jo je človek oblikoval skozi tisočletja dolgo zgodovino. Značilno za biosferni rezervat je, da sestoji iz različnih con oz. območij ter načinov rabe v pokrajini.

Pospeševanje kmečkih gospodarstev oz. uporabnikov velikih melioriranih polj, ki kmetujejo ali bodo kmetovali ekstenzivno, pa lahko poteka le v sklopu s krajinsko nego in naravovarstvenim projektom. Razmisliti kaže, ali ne bi npr. načrtovane premestitve Celjskih zaporov na lokacijo Opekarne Ljubečna - obrat Začret usmerili in vključili v projekt za ohranitev obravnavanega predela in izboljšanje koruzne puščave. Pomemben argument za to je povezava volčeških travnikov s travniki pri domačiji

Confidenti in Proseniškem.

Z nadaljnjo širitvijo in graditvijo industrijsko-obrtno cone bo prišlo do zmanjšanja nepozidanih retenzijskih površin Ložnice. S tem bo zapravljen možnost izboljšanja razmer za trajnostno kmetovanje (dvig podtalnice). Že dosednji posegi z regulacijo in melioracijski jarki so bistveno znižali gladino podtalne vode. V predelu uravnana Ložnica že sama pogloblja svojo strugo. Namesto bočne je prišlo do globinske erozije potoka. Razen izginjanja vlažnih travnikov se danes negativne posledice polpreteklih posegov kažejo v sušenju dobav ob SZ robu obravnavanega predela. Z vidika varstva pred poplavami je uravnava potoka Ložnice in pozidava poplavnega pasu nevarnost katastrofalnih poplav kvečjemu povečala. Hkrati pa se je pas pokrajine ob potoku preveč presušil. Vode ob obilnejših padavinah premočrtno derejo proti Savinji.

Posebno vrednost predela moramo videti prav v doslej neposeljeni pokrajini. Leta 1993 zgrajena cesta Bežigrad - Bukovžlak bo predel razkosala in v pokrajino vnesla nemir, in to takoj ko bo vzpostavljena dokončna povezava s Celjem. Na primeru dvoživk je bilo dokazano, da promet v nekaj letih uniči celo vitalne populacije (PLACHTER 1991). Nevarnost, posebej za velike artropode (nočne metulje, hrošče itd.), pa bi bila tudi skoraj zagotovo predvidena cestna razsvetljava, ki bi se ji bilo treba na vsak način odreči (bela svetloba!). Prav zaradi tega dejstva se je treba nemudoma lotiti ekstenzifikacije kmetijske proizvodnje na melioriranih površinah (slika 1, vzhodni del predela; črtkano), ki bodo odigrale vlogo nadomestno-izravnalnega habitata. To je treba storiti še pred vzpostavitvijo dokončne povezave Celje - Trnovec. Že samo prisotnost zlatovranke je dovoljšnji razlog za to. Tudi zakonsko.

Posebna škoda je opustitev delovanja Grosekovega mlina. Kulturno-civilizacijsko, pa tudi ekonomsko, bi oživitev delovanja takšnega mlina na Ložnici bila izredno pomembna. Bila bi pomemben del naravovarstvenega koncepta. S ponovno oživitvijo dejavnosti bi v svojem vplivnem zaledju bil takšen mlin porok trajnostne rabe tal in razvoja sonaravnega turizma.

Verjetno največjo vrednost za ptice imajo volčeški travniki v času krmljenja mladičev v gnezditvenem obdobju in osamosvajanja mladičev v pognezditvenem obdobju. Senožetna opravila (košnja, sušenje) v osrednjem

predelu strnjenih travniških površin drobno-lastniške zasebne posesti omogočajo skupaj s primernimi lovnimi mesti, kakršnih na volčeških travnikih ne manjka, razgibano prehranjevanje in zagotavljajo paleto prehranjevalnih habitatov. Izredno pomembno pa je, da takšna dinamika ne obstaja le en dan, marveč celotno gnezditveno obdobje, še posebej v času krmljenja mladičev; če bi v enem dnevu pokosili vse, bi številne vrste živali pa tudi ptic, npr. zlatovranka, imele en dan hrane v obilju, naslednji dan pa bi stradale (prirejeno, ŠTUMBERGER 1994). K temu veliko prispeva tudi vaško nogometno igrišče: opazovanja so pokazala, da se na negojenih in neškropljenih golih oziroma z borno vegetacijo poraščenih tleh prehranjujejo številne vrste ptic. Na igrišču igrajo nogomet enkrat na teden (v nedeljo) in ga ne obdajajo nobeni objekti. Skupaj s kolovozi so te borno poraščene in gole površine izrednega pomena za ptice, ki lovijo insekte. Sedanji tedenski način igre je lahko naravovarstveno zaželen le, če ne bo prišlo do graditve objektov, ograj, parkirnega prostora ipd. in s tem do vznemirjanja ptic in vnašanja nemira v pokrajino.

Interventno zakonsko varstvo obravnavanega predela je smiselno. Za nadaljnjo načrtovanje in ukrepe izboljšanja je treba ohraniti *status quo*. Planski dokumenti oziroma morebitni zazidalni načrti, ki predvidevajo širjenje industrijsko-obrtno cone, ogrožajo obravnavani predel. Na novo zgrajena Gradisova betonarna in opuščanje tradicionalno negovanih travniških površin vzbujata takšno skrb. Hkrati je nerazumljivo in neracionalno, da se velikanske površine v sami industrijski coni ne uporabijo za takšne zazidalne potrebe.

Zahvala

Frenku Rebeušku in Petru Trontlju se zahvaljujem za dragocene podatke, pomisleke in sugestije pri oblikovanju teksta. Posebna zahvala gre tudi gospe Nini Mašat (Občina Celje). Občinski Sekretariat za urejanje prostora in varstvo okolja omenjene občine je podprl to društveno raziskavo z delom potrebnih sredstev. Vsem iskrena hvala.

LITERATURA:

BEZZEL, E. (1982): Vögel in der Kulturlandschaft. Ulmer, Stuttgart

DIJK, A. J. van (1992): The breeding bird monitoring programme of SOVON in the Netherlands. Die Vogelwelt 113: 197-209

DVORAK, M., A. RANNER, H. M. BERG (1993): Atlas der Brutvogel Österreich. Bundesministerium für Umwelt, Jugend und Familie, Wien. p.p.527

KAULE, G. (1986): Arten- und Biotopschutz. Ulmer, Stuttgart

MELIK, A. (1957): Štajerska s Prekmurjem in Mežiško dolino. Slovenska matica. Ljubljana.

Odbor za varstvo narave DOPPS (pred tiskom): Rdeči seznam ogroženih ptic gnezdil Slovenije. Acrocephalus

PLACHTER, H. (1990): Naturschutz. Stuttgart: p.p. 463

SCHNEIDER, M., G. THILCKE (1993): Študija za varstvo in usmerjanje obiskovalcev Cerkniškega jezera, Slovenija. Stiftung Europäisches Naturerbe (EURONATUR). Izd.: Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije.

SCHNEIDER, M. (Hrsg.), (v tisku): Drau und Mur - Leben durch Flußdynamik

SCHORR, M. (1990): Grundlagen zu einem Artenhilfsprogramm Libellen der Bundesrepublik Deutschland. S.I.O.; U.S.P., Bilthoven: p.p. 512

SEIDENSACHER, E. (1864): Die Vögel von Cilli. Mitteil. Naturwiss. Ver. Steiermark 2: 57-90

ŠTUMBERGER, B. (1994): Dnevni potek krmljenja mladičev zlatovranke (*Coracias garrulus*) in izbira prehranjevalnega habitata. Poročilo ekološko raziskovalnega tabora Drava 94, str. 12-17

ŠTUMBERGER, B. (pred tiskom): Drava med Mariborom in Središčem ob Dravi - območje konflikta med varstvom narave in načrtovalsko politiko. Acrocephalus.

TRONTELJ, P., M. VOGRIN (1993): Ptice Jovsov in predlogi za njihovo varstvo. Acrocephalus 14(61):200-209

Drugi viri

ZVNKD Celje: Predlog za razglasitev vlažnih habitatov ob Ložnici (med Bežigradom in Proseniškim) za naravno znamenitost.

Temeljni topografski načrt Republike Slovenije (1 : 5000)

Atlas Slovenije (1992). MK & GZSRS, Ljubljana

POVZETEK

Nižinski travniki so tisti habitati, ki v Sloveniji zaradi kmetijske politike opuščanja travniških površin ter prestrukturiranja v intenzivno živinorejo in poljedelstvo najhitreje izginjajo. Volčeški travniki ležijo za celjsko industrijsko cono in Proseniškim ob potoku Ložnica na samem JV robu celjske kotline. Ta ima omiljeno podnebje osrednje Slovenije z nekaterimi svojstvi subpanonskega območja, ki je najbolj izrazito prav tam, kjer ležijo volčeški travniki. Nekoč so bili sestayni del vlažnih in močvirnih travnikov celjskih Čretov, danes pa so zaradi regulacije Ložnice bolj suhi.

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije je z obravnavanim popisom zbralo potrebne terenske podatke za njihovo ornitološko ovrednotenje. V gnezditvenem obdobju 1993-94, ko so bili volčeški travniki v tem stoletju sploh prvič raziskani, je bilo na njih in v okolici opaženih 76 vrst ptic. V obravnavanem predelu gnezdi 15 vrst, v neposredni okolici pa še vsaj 17 vrst. Prepelica *Coturnix coturnix* in jerebica *Perdix perdix* sta nekdanji gnezdilki. Kar 26 ugotovljenih vrst je uvrščenih v Rdeči seznam ogroženih ptic gnezdil Slovenije. V najvišjo kategorijo z Rdečega seznama - vrsta, ki ji grozi izginotje - sodi zlatovranka *Coracias garrulus*.

Abundanca najpogostejših gnezdil se nanaša na razmeroma majhno površino (65 ha) in je podana na osnovi metode štetja na površini - area count v letu 1994. Ponoči popisi niso bili opravljeni. Gnezditvena gostota npr. za *Lanius colullurio* je 0,8 teritorija/10 ha, za *Sylvia communis* 0,8 teritorija/10 ha in za *Saxicola torquata* 1,1 teritorija/10 ha. Nerazjasnjena ostaja odsotnost *Emberiza citrinella*, ki bi ga glede na ekološke razmere pričakovali. Predel z bližnjo okolico je preletna postaja za *Falco vespertinus* in *Lanius minor*, slednji mogoče kje v okolici tudi gnezdi.

Volčeški travniki so z enim gnezditveno uspešnim parom *Coracias garrulus* nacionalnega pomena. Dobro raziskana slovenska gnezditvena populacija te vrste je med letoma 1989 in 1994 v Sloveniji štela 4 - 8 gnezditveno uspešnih parov.

Interventno zakonsko zavarovanje tega predela je smiselno. Za nadaljnjo naravovarstveno načrtovanje in ukrepe izboljšanja

kulturne krajine volčeških travnikov je treba ohraniti *status quo*. Ekstenzivno kmetovanje in ohranitev travniških površin vsaj v sedanjem obsegu sta pogoj za ohranitev avicenoze oz. habitata. Zaradi nove cestne povezave ob robu volčeških travnikov je treba vzhodno od volčeških travnikov nemudoma ekstenzivirati kmetijsko proizvodnjo na melioriranih površinah. Te naj odigrajo vlogo nadomestnega-izravnalnega habitata.

SUMMARY

Meadows, especially those in low country, are habitats which are, due to the irrational agricultural policy of abandoning meadow surfaces and prestructuralization into intensive farming, disappearing at the fastest rate. Volčeški travniki (Volčeke Meadows) spread on 65 ha of land in the vicinity of the industrial zone of Celje along the Ložnica stream on the SE edge of the Celje basin. This area is known for its relatively mild climate with certain characteristics of the sub-Pannonian region, which happen to be most distinct in the very district where Volčeški travniki are situated. Some time ago they were a constituent part of the swamp meadows in the so-called Čreti, but today they are, due to the regulation of the Ložnica stream, more or less dry. With the dealt with research, the Bird Watching and Bird Study Association of Slovenia collected all the necessary field data for their ornithological evaluation. In the breeding period of 1993-94, when Volčeški travniki were researched for the very first time, 76 bird species were recorded in these meadows and their neighbourhood. In the dealt with area 15 species are known to breed, and another 17 in their immediate vicinity. Common Quail *Coturnix coturnix* and Grey Partridge *Perdix perdix* are unfortunately only former breeders of this area. No less than 26 species recorded there appear in the Red List of Endangered Breeders of Slovenia. The European Roller *Coracias garrulus* is classified in the highest category of the Red List, for it is threatened with extinction.

Abundance of the most numerous breeders refer to the relatively small area (65 ha) and is presented on the basis of the area count method (van Dijk 1992) carried out in 1994 (in daytime only). Breeding density for *Lanius collurio*, for example, is 0.8 territory/10 ha, for *Sylvia communis* 0.8 territory/10 ha, for *Saxicola*

torquata 1.1 territory/10 ha. The absence of *Emberiza citrinella* which should be, considering the ecological conditions of the area, certainly expected there still remains unexplained. The meadows and their vicinity are one of the migratory station for *Falco vespertinus* and *Lanius minor*; the latter may even breed somewhere in the neighbourhood.

With one breedingly successful pair of *Coracias garrulus*, the Volčeke Meadows are of course of national interest. The well researched Slovene population of this species numbered, during the years 1989-94, 4 - 8 breedingly successful pairs.

An interventional legal protection of this area is certainly logical and sensible, and for any further conservationist planning as well as steps towards an improvement of the cultural landscape of these meadows the status quo should be restored. Extensive farming and preservation of the meadows in at least present extent are basic conditions for the preservation of the meadow habitat. Due to the new road link being built on the edge of the meadows, farming is to be extensified as soon as possible to the east of Volčeški travniki on improved land surfaces. These are to play the role of a substitutional, compensatory habitat.

Borut Štumberger, 62282 Cirkulane 41

